

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/4 2021 s. 1412-1429, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

TÜRKÇE EĞİTİMİ ALANINDA NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ KULLANILARAK YAPILAN DOKTORA TEZLERİNDEKİ EĞİLİMLER

Talat Tarık DEMİR*

Gürbüz ÇALIŞKAN**

Geliş Tarihi: Ağustos, 2021

Kabul Tarihi: Kasım, 2021

Öz

Bu çalışmanın amacı 2011-2020 yılları arasında Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerindeki eğilimleri belirlemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde geçen doküman analizi kullanılmıştır. Çalışma kapsamındaki tezlere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla erişilmiştir. Çalışma sürecinde 285 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 99 tanesi nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmıştır. Tezler incelenirken tez değerlendirme formu kullanılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda nitel araştırma yöntemleriyle hazırlanan tezlerde genellikle doküman analizinin yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerde daha çok yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili konularının çalışıldığı görülmüştür. Örneklem seçim yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Tezlerde en çok içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın meta-sentez çalışmaları için bilgi verebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Eğitimi, nitel araştırma yöntemleri, doktora tezleri.

TRENDS IN DOCTORAL THESIS MADE USING QUALITATIVE RESEARCH METHODS IN TURKISH EDUCATION

Abstract

The aim of this study is to determine the trends in doctoral dissertations prepared using qualitative research methods in the field of Turkish education between 2011-2020. Document analysis, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. Theses within the scope of the study have been accessed through the Higher Education Council National Thesis Center. During the study process, 285 theses were reached. 99 of these theses were prepared using qualitative research methods. While examining the theses, the thesis evaluation form was used and descriptive analysis was made. As a result of the study, it was seen that the subjects of teaching Turkish as a foreign language were studied in theses prepared with qualitative research methods. It has been determined that document analysis

* Arş. Gör.; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, talatdemir28@gmail.com

** Arş. Gör. Dr.; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, gurbuzcaliskan06@gmail.com

is generally performed in theses. It was determined that purposeful sampling methods were used as sampling selection method. Most of the content analysis was done in theses. It is thought that this study can provide information for meta-synthesis studies.

Keywords: Turkish Education, qualitative research methods, doctorate theses.

Giriş

Bilimsel düşüncenin, bilimsel tutumların oluşmasında ve gelişmesinde, düşüncenin temeli olan dil, önemli bir yer tutmaktadır. Bilimsel düşüncenin, bilimin ve bilim dilinin çağlar boyunca gelişmesinde, inanca dayalı, gizemli ve büyüsel düşüncenin egemenliğinden akla, sorgulamaya, çözümlenmeye, gözlemlemeye, denemeye ve araştırmaya dayalı ve dilin biçimlendirdiği bilimsel düşünceye ulaşmanın uzun ve trajik öyküsü bulunmaktadır (Özoğlu, 2008). İnsanın doğuştan kazandığı birçok yetinin yanında dil yetisi, toplumsal ortamda, çevrede, etkileşim ve eğitim-öğretim ile gelişmekte ve eleştirel biçimde düşünme, merak ve bilme, başarıya gereksinmesini karşılamada geliştirici ve anlamlı bir rol oynamaktadır (Öztürk, 2004). Bilimsel düşüncenin gelişmesinde, eleştirel düşünmenin kazandırılmasında ve demokratik kültür becerilerinin nitelikli bir biçimde bireylere edindirilmesinde ana dili eğitimi süreçlerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Bir ana dili süreci olarak da Türkçe eğitimi alanına bu anlamda büyük sorumluluklar düşmektedir.

Eğitim bilimlerinin temel bir alanı olan Türkçe eğitimi, ana dili eğitimi süreci olduğu için diğer eğitim disiplinlerine göre daha farklı bir konumdadır. Bireylerin nitelikli bir şekilde iletişim kurup düşünebilmeleri, millet hâline gelebilmeleri, hayata dair gerçekleri doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri ancak nitelikli bir anadili eğitimiyle olur (Kayabaşı ve Karadağ, 2021). Bu anlamda Türkçe eğitimine yönelik gerçekleştirilecek her bilimsel çalışmanın diğer eğitim disiplinlerine de katkılar sağlayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Günümüzde bilimsel araştırma bağlamında Türkçe eğitimi alanında gerçekleştirilen çok boyutlu araştırmaların sayısı günden güne artmaktadır. Özellikle üniversitelerdeki hem ana dili hem de yabancı dil olarak Türkçe eğitimi alanlarına yönelik lisansüstü programların ve akademisyen sayılarının artmasıyla birlikte bilimsel anlamda gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezlerinin üretimi de hızlanmıştır.

Bilimsel araştırma süreçlerinde lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen tezler çok önemli bir yere sahiptir. Bu akademik çalışmalarda belirli yöntemler dâhilinde problemlere çözüm üretmek, tartışılan olgu ve kavramları açık bir biçimde ifade edebilmek ve özgün bir konuda ayrıntılı bilgiler ve çözümler üretmek amaçlanır. Bu çalışmalar içerisinde doktora tezlerinin daha kapsamlı ve nitelikli olduğu söylenebilir. Bu anlamda özellikle bilimsel araştırma ve akademik çalışma bağlamında doktora tezlerinin yeri her zaman ilk sırada gelmektedir (Boyacı ve Demirkol, 2018). Akademik yaşamın nitelikli bir biçimde gerçekleştirilmesinde de her zaman doktora tezlerinin esas alındığı bilinmektedir. Doktora tezlerinin hem bilimsel araştırmalar hem de akademik yaşam içerisinde bireylere ve insanlığa yol gösteren çalışmalar olduğu da unutulmamalıdır.

Bilimsel araştırma; olgu, olay ve kişileri anlamak, onları geliştirmek ve bilimsel bilgi üretmek adına sınırları belli bilimsel ilkeler ve birbirinden etkilenen etkinlikler ile yürütülen dizgesel ve planlı olarak gerçekleştirilen bir incelemedir (Büyüköztürk, 2009; Ekiz, 2009). Bilimsel araştırmalar sistemli bir süreci içerip denetimlidir, tümevarım ve tümdengelim gibi

etkinlikleri de içermektedir. Başka bir ifadeyle ise karşılaşılan bir sorunun üstesinden gelinebilmek adına bilimsel yöntemler kullanılarak dizgesel ve planlı bir biçimde verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması ile sorunlara geçerli ve güvenilir çözümler üretme süreci biçiminde de tanımlanmaktadır (Karasar, 2004). Bilimsel araştırma sonuçlarının ise bilim insanlarınınca değerlendirilip onaylanması, doğruluğunun belirlenmesi ya da kabul edilmemesi gerekmektedir (Demirbaş, 2014). Tüm bu dizgesel süreçler bilimsel araştırma yöntemleriyle ilerlemekte ve biçimlenmektedir (Can, 2019).

Araştırma süreçleri, değişik ölçütlere göre adlandırılarak veya sınıflandırılarak birçok farklı biçimde anılmaktadır. Kimi sınıflandırmalarda tarihsel, deneysel ve betimsel olarak, kimisinde ise kitaplık, alan, laboratuvar araştırmaları olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2004). Bu sınıflandırmalar değişik ölçütler bağlamında yapılsa da günümüzde bilimsel araştırma felsefeleri genel olarak nicel ve nitel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genellemeye dayalı pozitif bilim uygulamalarından biri olan nicel araştırmalardan farklı olarak nitel araştırmalar, insana ait bireysel niteliklerin veya olguların farklı ve derin doğasına odaklanmaktadır (Baltacı, 2019). Nitel araştırmalar; genel anlamda kavram ve olgu oluşturmaya odaklanan bir anlayışla sosyal olguları yer aldıkları çevre içerisinde incelemeyi, anlamayı ve araştırmayı öne çıkaran bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalar daha çok yorumlamaya dayanmaktadır. Bu nedenle sosyal olgu ve olayların sayılamayan ‘Niçin?’ ve ‘Nasıl?’ sorularına yanıt aramayı amaç edinmiştir (Demirbaş, 2014). Nitel araştırmalar; dünyayı görünür bir hâle getirmek için birtakım yorumlayıcı uygulamaları içermektedir ve bu uygulamalar dünyayı; görüşmeler, kayıtlar, konuşmalar, alan notları, fotoğraflar ve araştırmacı günlüklerini içeren bir açıklama dizgesine dönüştürmektedir (Creswell, 2020). Glesne (2014) ise nitel araştırmayı; yapmayı öğrenmek veya resim yapmayı öğrenmek olarak tanımlar ve bu alandaki ustaları incelemenin, yöntem-teknikleri öğrenmenin, onları doğru biçimde uygulamanın ve yeni olanaklara uyarlanmanın önemini vurgular.

Araştırma sırasında elde edilen bilginin yorumlanarak dile getirilmesi ve betimlenmesi nitel araştırmalarda başat çalışma ilkesidir. Nitel araştırmalarda asıl olan çalışılan durumdur ve bir gerçeklik oluşturulur; araştırmacı olgu ve olayları yakından izler, katılımcı bir duruş geliştirir; derinlemesine yorumlama, betimleme ve bakış açılarını anlama önemlidir; doğal bir süreç içerisinde gerçekleştiği için de kuram ve denencelerle son bulan bir yaklaşımdır (Balci, 2016). Bu kapsamda genellemelerin dışında nitel araştırma, büyük örneklerden daha çok küçük çalışma kümelerinden toplanan özellikli ve derin verilere odaklanmaktadır (Baltacı, 2019). Bir sorunun veya olayın çözümüne dair görüşme, gözlem ve doküman çözümlenmesi gibi veri toplama araçlarını kullanan nitel araştırma, fark edilmemiş ve bilinen sorunların algılanmasına, çözümlenmesine yönelik yorumlayıcı ve öznel bir anlayışı tanımlamaktadır (Seale, 1999). Creswell (2020) ise bu yaklaşımı anlatı araştırması, fenomenoloji, etnografi, kuram oluşturma ve durum çalışması olarak beş başlık altında ele almaktadır ve genel olarak bu beş yaklaşım üzerinden nitel araştırmalar gerçekleştirilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde Türkçe eğitimi alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin incelendiği birçok çalışmanın olduğu görülmektedir (Cin Şeker, 2020; Demir, 2021; Deniz ve Karagöl, 2016; Direkçi, Akbulut ve Şimşek, 2020; Doğan ve Özçakmak, 2014; Eyüp, 2020; Kan, 2014; Kana, Şahin ve Varışoğlu, 2013; Özçakmak, 2017; Özdemir, 2018; Sevim ve Özdemir Eren, 2012; Şahin, Çiftçi ve Başbayrak, 2020; Temizkan ve Erdevir, 2020; Tok ve Potur, 2015). Bu çalışmaların bir kısmında hem yüksek lisans hem de doktora tezlerine yönelik

eğilimler belirlenmiştir ve tezlerin özet, giriş, örneklem, yöntem, veri toplama araçları, bulgular, tartışma, sonuç, tez başlıkları üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar arasında akademik yazım, yazım yılı, enstitü, hedef kitle, konu gibi değişkenlerin yanı sıra değerler eğitimi, teknoloji kullanımı, dört temel dil becerisi, Türkçe öğretmenleri gibi değişkenler üzerinden içerik analizi çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Alanyazın taramasında Türkçe eğitimi alanında sadece doktora düzeyinde lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalar da belirlenmiştir. Turan, Sevim ve Tunagür (2018) Türkçe eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin özet bölümlerinin nasıl yapılandırıldığına ilişkin bir içerik analizi çalışması gerçekleştirmişlerdir. Boyacı ve Demirkol (2018) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada Türkçe eğitimi alanında hazırlanan doktora tezlerinin özet, konu, başlık ve künye açısından alanyazına katkılarını belirlemek amaçlanmıştır. Gülen Canlı ve Tepeli (2019) ise çalışmalarında dil bilgisi öğretimine yönelik hazırlanan Türkçe eğitimi doktora tezlerinin dizgesel olarak değerlendirmesini gerçekleştirmiş ve tezleri çalışma grupları, kullanılan yöntem ve teknikler, sonuç ve öneriler, yıl, enstitü ve bilim dalları açısından incelemişlerdir.

İncelenen çalışmalar içerisinde doktora ve yüksek lisans tezlerinin birlikte incelendiği ve değerlendirildiği çalışmalarda bazı yönlerden ayrıntılı olmayan bilgilere yer verildiği söylenebilir. Bununla birlikte yalnızca doktora tezlerinin incelendiği çalışmalarda ise bilimsel araştırma yöntemleri bağlamında bir çerçeve çizilmediği dile getirilebilir. Hâlbuki Türkçe eğitimi alanında gerçekleştirilen doktora düzeyindeki bilimsel araştırma ve çalışmaların incelenmesi ve analiz edilmesi bu alandaki gereksinimleri ve eğilimleri görmek açısından önemli bir değere sahiptir. Doktora düzeyindeki tezlerin nitelik ve içerik açısından incelenmesi bu alanda gerçekleştirilecek bilimsel çalışmalara yol göstermek adına önemlidir.

Bu çalışmada Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleriyle hazırlanan tezler ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan tezler incelenerek tezlerde öne çıkan özellikler belirlenmeye ve bu tezlerdeki benzer, ortak ve farklı yönler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın 2011-2020 yılları arasında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezleriyle sınırlandırılmış olmasının araştırmacılara daha net ve ayrıntılı bilgiler vereceği söylenebilir. Bununla birlikte Türkçe eğitimi alanında yapılan doktora çalışmalarındaki yönelimlere ilişkin daha özel ve derin bilgiler edinilmesine katkı sağlayacağı, alanı yakından tanımak isteyen araştırmacılara yol göstereceği ve meta-sentez çalışmaları için de ipuçları sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada 2011-2020 yılları arasında Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerinin çeşitli özellikler açısından incelenerek eğilimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır.

Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerinde;

- 1- Yıllara ve diğer araştırma yöntemleriyle hazırlanan doktora tezlerine göre dağılım oranı nasıldır?
- 2- Konu dağılımı nasıldır?
- 3- Araştırma modeline göre dağılım nasıldır?

- 4- Örneklem seçim yöntemine göre dağılım nasıldır?
- 5- Kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılım nasıldır?
- 6- Veri analiz yöntemlerine göre dağılım nasıldır?
- 7- Çalışma gruplarına göre dağılım nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman analiziyle araştırılacak olgu ya da olgular ile ilgili bilgi içeren yazılı araç gereçlerin analizi yapılır. Araştırma yapılan konuyla alakalı belgelerin incelenmesine dayanan doküman analizi, tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılabilir. Eğitim alanında yapılan çalışmalarda ünite ve ders planları, öğretim programı yönergeleri, ders kitapları veri kaynağı olarak incelenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189-190).

İnceleme Nesnesi

2011-2020 yılları arasında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan Türkçe eğitimi alanındaki doktora tezleri çalışmanın dokümanlarını oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden çalışmada incelenen tezlere ulaşılmıştır. İlk olarak Ulusal Tez Merkezi'nde bilim dalı ve ana bilim dalı taramaları gerçekleştirilmiştir. Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Ana Bilim Dalı ve Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı ile Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Türkçe Öğretimi Bilim Dalı, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Bilim Dalı ve Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı başlıkları altında tarama gerçekleştirilmiştir. Çalışma Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan ve erişime açık olan Türkçe eğitimi alanında hazırlanan doktora tezleriyle sınırlandırılmıştır. Bu tarama sonucunda 285 doktora tezine ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlerin 99 tanesinin yalnızca nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlandığı belirlenmiştir. Çalışma sırasında nicel ve nitel yöntemlerin bir arada yer aldığı ancak karma yöntem olarak belirtilmeyen tezler, karma yöntemle hazırlanan tezler içerisinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın çalışma dokümanlarını nitel araştırma yöntemleri kullanılarak Türkçe eğitimi alanında hazırlanan 99 doktora tezi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde araştırmacılar tarafından hazırlanan tez sınıflama formu kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği sağlamak adına araştırmacılar tarafından hazırlanan sınıflama formu üç uzmandan görüş alınarak değerlendirilmiş ve bu forma son hâli verilmiştir. Çalışmada kullanılan tez sınıflama formunun güvenilirliği Miles ve Huberman (2016) formülü ile hesaplanarak belirlenmiştir. Bu hesaplama sonucunda uzmanların uyum oranı .93 olarak tespit edilmiştir. Bu değer, formun güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu formda konu, yayın yılı, tez adı, araştırma deseni, çalışma grupları, veri analiz yöntemleri, örneklem seçim yöntemi, veri toplama araçları başlıkları yer almaktadır. Çalışma dokümanları değerlendirilip bu forma işlendikten sonra verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Sekiz ana başlık altında tezler çözümlenip yorumlanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma dokümanı olarak belirlenen tezler, tez sınıflama formunda yer alan sekiz farklı başlıkta her araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlamalar arasında farklılıklar belirlendiğinde ise bir uzmandan görüş alınmış ve uzlaşmaya varılmıştır. Bu şekilde güvenilirliğin sağlanması gerçekleştirilmiştir.

Tez sınıflama formuyla toplanan verilerin çözümlemesi içerik analizi temel alınarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi tekniğiyle yazılı ve sözlü araç gereçler dizgesel bir biçimde çözümlenir, kurallara uygun kodlamalarla sayısallaştırılır ve yorumlanır. İçerik analizi, belirli ilkelerle gerçekleştirilen kodlamalarla bir iletinin belli özelliklerinin nesnel ve dizgesel olarak belirlenmesine ilişkin çıkarımların ortaya konduğu bir tekniktir. Benzer nitelikteki veriler belli temalar içerisinde bir araya getirilerek okurun anlamlandırıp anlayabileceği şekilde betimlenir ve açıklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma sürecinde içerik analizi gerçekleştirilirken doktora tezleri; tez adı, konu, yayın yılı, örneklem seçim yöntemi, araştırma modeli, veri analiz yöntemleri, veri toplama araçları ve çalışma grupları olmak üzere sekiz başlık altında kategorileştirilmiştir. Kodlamalar sonucunda ulaşılan verilerden temalara ulaşılmıştır. Veri çözümleme sürecinde yüzde ve frekans hesaplama gibi betimsel istatistik teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler ve sonuçlar tablolar oluşturularak yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Türkçe eğitimi alanında 2011-2020 yılları arasında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Nitel Araştırma Yöntemleriyle Hazırlanan Tezlerin Diğer Araştırma Yöntemleriyle Hazırlanan Doktora Tezlerine ve Yıllara Göre Dağılımı

Kullanılan bilimsel araştırma yöntemlerine göre sınıflandırılan Türkçe eğitimi alanındaki doktora tezlerinin yıllara göre dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Nitel		Nicel		Karma		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
2011	2	0.70	12	4.21	2	0.70	16	5.61
2012	6	2.10	5	1.75	1	0.35	12	4.21
2013	2	0.70	9	3.15	2	0.70	13	4.56
2014	14	4.91	6	2.10	10	3.50	30	10.52
2015	12	4.21	6	2.10	20	7.01	38	13.33
2016	8	2.80	5	1.75	10	3.50	23	8.07
2017	17	5.96	5	1.75	15	5.26	37	12.98
2018	14	4.91	8	2.80	14	4.91	36	12.63
2019	13	4.56	9	3.15	25	8.77	47	16.49
2020	11	3.85	4	1.40	18	6.31	33	11.57
Toplam	99	34.73	69	24.21	117	41.05	285	100

Tablo 1 incelendiğinde 2011-2020 yılları arasında Türkçe eğitimi alanında toplam 285 doktora tezinin hazırlandığı görülmektedir. Türkçe eğitimi alanında hazırlanan doktora tezlerinin 99’u (%34.73) nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemleriyle en çok 2017 yılında, en az 2011 ve 2013 yıllarında doktora tezi üretilmiştir. Belirtilen yıllar arasında en çok karma araştırma yöntemleri ile tez hazırlandığı tespit edilmiştir. Karma araştırma yöntemleriyle en çok 2019, en az 2012 yılında tez üretildiği görülmektedir. Nicel araştırma yöntemleriyle hazırlanan tezlerin oranına bakıldığında ise diğer tezlere oranla

daha düşük olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemleriyle en çok 2011, en az 2020 yılında doktora tezi üretildiği tablodan anlaşılmaktadır. Genel olarak yıllara göre dağılıma bakıldığında Türkçe eğitimi alanında en çok 2019 yılında doktora tezinin üretildiği görülür. Doktora tezlerinde üretimin en az olduğu yıl 2012'dir.

Tezlerdeki Konu Dağılımı

Tablo 2'de tezler konularına göre sınıflandırılarak dağılım oranları gösterilmiştir.

Tablo 2: Tezlerin Konulara Göre Dağılımı

Tez Konusu	f	%
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi [Dil bilgisi öğretimi (1), yazma becerisi (2), ölçme-değerlendirme (2), öğretmen eğitimi (1), okuma becerisi (1), kültür aktarımı (1), öğrenen özerkliği (1), duyuşsal özellikler (1), tarihsel bağlamda inceleme (1), sorunlar (1), model önerisi (1), konuşma becerisi (1), süreç değerlendirmesi (1), akademik okuryazarlık (1), öğretim programı değerlendirme (1), ders kitabı incelemesi (3), dijital öykü kullanımı (1)]	21	21.21
Çocuk Edebiyatı [Yazar eser bağlamında eğitsel inceleme (6), eserlerde çocuk gerçekliği (1), süreli yayın incelemesi (3), eserlerde çocuğa görelilik (1), söz varlığı (1), tema inceleme (2), edebî tür incelemesi (1), kurmaca gerçeklik (1)]	16	16.16
Edebi Eserlerin Eğitsel Açısından İncelemesi [Metinsel inceleme (1), dönemsel bakımdan inceleme(3), yazar eser bağlamında inceleme(10)]	14	14.14
Ders Kitabı İnceleme [Metin bağlamında inceleme (4), dil bilgisi öğretimi (1), dört temel beceri (1), farklı ülke kitapları karşılaştırması(1), dilbilim(1)]	8	8.08
Türkçe Eğitimi [Eğitim ortamları (1), eğitim ve dil politikaları (1), popüler kültür metinlerinin kullanımı (1), model önerisi(1), program ve ders kitabı incelemesi (2), özel yeteneklilerin dil gelişimi (1)]	7	7.07
Okuma Becerisi [(Okuma kültürü (3), görsel okuma (1), model önerisi (1)]	5	5.05
Yazma Becerisi [(Öğrenen özerkliği (1), model önerisi (1), değer temelli öğretim (1), akademik yazma (1)]	4	4.04
Sözlük İnceleme	3	3.03
Çocuk ve Gençlik Edebiyatı [Eser incelemesi (1), eleştirel düşünme (1), toplumsal kavramlar (1)]	3	3.03
Dil Bilgisi Öğretimi [İşlevsel dil bilgisi (1), kip incelemesi (1)]	2	2.02
Dinleme Becerisi [Eleştirel dinleme (1), becerinin geliştirilmesi (1)]	2	2.02
Türkçe Öğretmenleri [Ölçme-değerlendirmeye dair görüşler (1), mesleki gelişim(1)]	2	2.02
Öğretmen Yetiştirme Programları [Ülke bazında karşılaştırma (1), çocuk edebiyatı öğretimi (1)]	2	2.02
Akademik Metin İncelemeleri [Makale incelemesi (1), tez incelemesi (1)]	2	2.02
Merkezi Sınav Sorularının İncelenmesi	1	1.01
Medya Okuryazarlığı Eğitimi	1	1.01
Konuşma Becerisi (Akademik tartışma)	1	1.01
Gençlik Edebiyatı	1	1.01
Eleştirel Okuryazarlık Eğitimi	1	1.01
Türkçe Öğretmen Adaylarında Yazma Becerisi	1	1.01
Kavram Öğretimi	1	1.01
İki dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi	1	1.01

Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezleri incelendiğinde 22 farklı konu üzerinde çalışıldığı tespit edilmiştir. Tablo 2'de bu konular gösterilmiştir. Çocuk edebiyatı, ders kitabı incelemeleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, edebî eserlerin eğitsel açıdan incelenmesi, Türkçe eğitimi gibi konularda farklı alt başlıklarda konu dağılımı olduğu da tabloda görülmektedir.

Tablo 2 yorumlandığında tezlerde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine daha fazla eğilim olduğu görülmektedir. Bu konuda ise en çok ders kitabı incelemeleri ön plana çıkmaktadır. Tablodan çocuk edebiyatının üzerinde en fazla çalışılan ikinci konu olduğu

anlaşılmaktadır. Çocuk edebiyatı içerisinde ise eser incelemeleri üzerine eğilimin fazla olduğu görülmektedir. Dil becerileri üzerine hazırlanan tezler genel olarak ele alındığında toplamda tezlerin %12.12'sini oluşturduğu söylenebilir. Türkçe öğretmen adayları, sözlük inceleme, kavram öğretimi, iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi, eleştirel okuryazarlık, medya okuryazarlığı üzerine ise birer çalışmanın yapıldığı tablodan çıkarılmaktadır.

Tezlerin Kullanılan Araştırma Modeline Göre Dağılımı

Tablo 3'te incelenen tezlerin kullanılan nitel araştırma modellerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3: Tezlerin Modellere Göre Dağılımları

Araştırma Modeli	f	%
Doküman İncelemesi	27	27.27
Tarama	22	22.22
Eylem Araştırması	19	19.19
Durum Çalışması	12	12.12
Olgubilim (Fenomenoloji)	3	3.03
Tarihsel Araştırma	3	3.03
Etnografik Araştırma	1	1.01
Belirtilmemiş	12	12.12
Toplam	99	100

Tablo 3 incelendiğinde tezlerde araştırma modeli olarak en çok doküman incelemesinin (%27.27) kullanıldığı anlaşılmaktadır. İkinci sırada (%22.22) oranla tarama çalışmaları gelmektedir. Devamında ise eylem araştırması (%19.19), durum çalışması (%12.12) modellerinin kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin araştırma modellerine göre dağılımına bakıldığında en az etnografik araştırmaların kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma sırasında tezlerde model bilgisine yer verilmediği de tespit edilmiştir. Tablo 3'te model bilgisine yer verilmeyen tezlerin oranının %12.12 olduğu görülmektedir.

Tezlerin Kullanılan Örneklem Seçim Yöntemine Göre Dağılımı

Tezlerde kullanılan örneklem seçim yöntemine göre dağılım Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Tezlerin Örneklem Seçim Yöntemine Göre Dağılımı

Örneklem Seçim Yöntemi	f	%
Amaçlı Örneklem	11	11.11
Ölçüt Örneklem	11	11.11
Rastgele Örneklem	6	6.06
Kolay Ulaşılabilir Durum Örneklem	5	5.05
Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi	5	5.05
Evren	3	3.03
Uygun Örneklem	2	2.02
Kartopu Örneklem	2	2.02
Tipik Durum Örneklem	2	2.02
Sistemantik Örneklem	1	1.01
Belirtilmemiş	50	50.50
Toplam	99	100

Tablo 4'e göre nitel yöntemlerle hazırlanan Türkçe eğitimi alanındaki doktora tezlerinde örneklem seçim yöntemi olarak en çok amaçlı örneklem (11) ve ölçüt örneklem (11) yöntemi kullanılmıştır. Tezlerde sadece amaçlı örneklem yöntemi ifadesi kullanıldığı için tabloda bu şekilde gösterilmiş, amaçlı örneklem yöntemlerinden hangisi olduğu belirtilmemiştir. Tezler incelenirken rastgele örneklem yönteminin 6, kolay ulaşılabilir durum örneklem ve maksimum çeşitlilik örneklemenin 5 tezde kullanıldığı görülmüştür. Örneklem seçim yöntemi olarak en az sistemantik örneklem yönteminin kullanıldığı görülmektedir. 3 tezde örneklem

seçim yoluna gidilmediği evrene ulaşıldığı görülmüştür. Örneklem seçim yönteminin belirtilmediği tezlerin de olduğu çalışma sırasında tespit edilmiştir. Tablo 4'te de görüldüğü üzere örneklem seçim yöntemi belirtilmeyen tezlerin oranı %50.50'dir.

Tezlerin Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tablo 5'te incelenen tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımları sunulmuştur.

Tablo 5: Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Araçları	f	%
Doküman	81	81.81
Görüşme	40	40.40
Gözlem	23	23.23
Görsel-İşitsel Materyaller	14	14.14
Anket	6	6.06
Test	2	2.02
Ölçek	1	1.01
Belirtilmemiş	10	10.10

Tablo 5 incelendiğinde tezlerde veri toplama aracı olarak en çok dokümanların (%81.81) yer aldığı ortaya konulmuştur. Tezlerin %40.40'ında görüşme, %23.23'ünde gözlem ve %14.14'ünde görsel-işitsel materyaller veri toplama aracı olarak yer almaktadır. Veri toplama aracı olarak en az ölçek kullanılmıştır. Tezlerde nicel veri toplama araçlarının az da olsa kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tezlerin %10.10'unda veri toplama araçlarının belirtilmediği tabloda görülmektedir. Ayrıca tezlerde veri çeşitlemesinin yapıldığı da tablodan çıkarılabilir.

Tezlerin Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Tezlerde kullanılan veri analiz yöntemlerinin dağılımı Tablo 6' da gösterilmiştir.

Tablo 6: Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemi	f	%
İçerik Analizi	63	63.63
Betimsel Analiz	45	45.45
Belirtilmemiş	12	12.12

Tablo 6 yorumlandığında tezlerde veri analiz yöntemi olarak içerik analizi ve betimsel analiz yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. İçerik analizi tezlerin %63.63'ünde, betimsel analizin ise %45.45'inde kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin %12.12'sinde ise veri analiz yönteminin belirtilmediği anlaşılmaktadır.

Tezlerin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 7 tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 7: Tezlerin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Çalışma Grubu	f	%
Çocuk Edebiyatı Eserleri	16	16.16
Ortaokul Öğrencileri	14	14.14
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler	14	14.14
Ders Kitapları	13	13.13
Edebi Eserler	12	12.12
Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Eserleri	4	4.04
Öğretmenler	4	4.04
Öğretim Programları ve Ders Kitapları	4	4.04
Sözlük	3	3.03
Akademik Yayınlar	3	3.03
Öğretmen Adayları	3	3.03

Öğretim Programları	3	3.03
Çocuk Dergileri	3	3.03
Yurt Dışındaki Türkler	1	1.01
Merkezi Sınavlar	1	1.01
Özel Yetenekli Öğrenciler	1	1.01

Doktora tezlerindeki çalışma gruplarının dağılımları incelendiğinde en fazla çocuk edebiyatı eserleri (%16.16) üzerine çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Tablo 8’de görüldüğü gibi ortaokul öğrencileri (%14.14), yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler (%14.14), ders kitapları (%13.13) ve edebî eserler (%12.12) tezlerin üzerinde yoğunlaştığı diğer çalışma gruplarıdır. Yurt dışındaki Türkler, özel yetenekli öğrenciler ve merkezi sınavları çalışma grubu olarak alan tezler ise birer tanedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada 2011-2020 yılları arasında Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerindeki eğilimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Belirtilen yıllar arasında Türkçe eğitimi alanında toplam 285 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezlerin 99’unun (%34.73) nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Nicel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan tezlerin oranı %24.21, karma yöntemler kullanılarak hazırlanan tezlerin oranı ise %41.05’tir. Belirtilen yıllar arasında anlaşıldığı üzere Türkçe eğitimi alanında karma yöntemlerle yapılan çalışmalar daha çoktur. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan tezler oransal olarak ikinci sırada gelmektedir.

Yıllara göre dağılım incelendiğinde Türkçe eğitimi alanında en çok 2019 yılında doktora tezinin üretildiği görülmektedir. Bu yılda karma yöntemlerle hazırlanan tezlerin daha çok olduğu, nitel yöntemlerle hazırlanan tezlerin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan doktora tezlerinin en çok 2017 yılında üretildiği görülmektedir. Aynı yılda karma yöntemlerle hazırlanan tezlerin ikinci sırada geldiği tespit edilmiştir. Kullanılan yöntemler açısından tezlere genel olarak bakıldığında karma araştırma yöntemlerinin daha çok kullanıldığı, nicel araştırma yöntemlerinin ise en az kullanılan araştırma yöntemi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda karma yöntemlerin kullanımında artış olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın tarandığında farklı yıl aralıklarında Türkçe eğitimi ile ilgili tez inceleme çalışmaları yapıldığı belirlenmiştir. Eyüp’ün (2020) lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında kullanılan araştırma yöntemleri açısından tezleri irdelediği ve benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde Demir (2021) Türkçe eğitimi alanında yaptığı tez incelemesinde benzer sonuçlara ulaşmıştır. Boyacı ve Demirkol (2018) farklı yıl aralıkları için yaptıkları çalışmada nicel araştırma yöntemlerinin en az kullanıldığını ifade ederken, en çok nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığını belirtmişlerdir. Kana vd. (2013) ise çalışmalarında en çok nitel, en az karma yöntemlerin kullanıldığını belirlemiştir. İfade edilen son iki çalışmadaki farklılıklar tezlerin incelendiği yıl aralıklarından kaynaklanmakta olabilir.

Doktora tezleri incelendiğinde 22 farklı konu üzerinde çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir. Bu konular içinde yabancı dil olarak Türkçe eğitime dair konulara daha çok yönelim olduğu görülmüştür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi son dönemlerde ülkemizde çok önem kazanmıştır. Alanda son zamanlarda yapılan lisansüstü tezler ve diğer bilimsel çalışmalar bunun göstergesidir (Gönen Kayacan ve Öncül, 2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında ise ders kitabı incelemeleri üzerinde en çok çalışma yapılan konu başlığı olarak belirlenmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konularından sonra çocuk edebiyatı bağlamındaki konular gelmektedir. Çocuk edebiyatında yazar eser bağlamında eğitsel

incelemelerin yoğun olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Edebi eserlerin eğitsel anlamda incelenmesi üzerinde en çok çalışılan bir diğer konu olarak tespit edilmiştir. Özçakmak (2017) ve Kana vd. (2013) Türkçe eğitimi alanındaki tezleri incelediği çalışmalarında yabancı dil olarak Türkçe öğretimini en çok çalışılan konular arasında göstermiştir.

Tezlerde temel dil becerileri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında en az konuşma becerisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Genel olarak dil becerilerine odaklanan konuların az olduğu söylenebilir. Türkben'in (2018) lisansüstü tezleri incelediği çalışmada elde ettiği bulgulara bakıldığında dil becerilerine dair konulara eğilimlerin az olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir. Eyüp (2020) de yaptığı çalışmasında konuşma becerilerinin diğer konulara nazaran daha az ele alındığı sonucuna ulaşmıştır.

Tezler incelenirken iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi, medya okuryazarlığı eğitimi, eleştirel okuryazarlık eğitimi gibi bazı konuların sadece bir kez ele alındığı tespit edilmiştir. Boyacı ve Demirkol (2018) çalışmalarında iki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi konusunu üzerinde çok az durulan konular arasında göstermiştir. Benzer şekilde Özçakmak (2017) tarafından yapılan çalışmada da (%0.9) oranla en az çalışılan konu olarak tespit edildiği görülmüştür. Ayrıca Özçakmak'ın (2017) çalışmasında medya okuryazarlığı konusu üzerine yapılan tezlerin oranının da çok az olduğu görülmüştür. İfade edilen yönleriyle bu makaleler, çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Tezlerde yöntem bölümünde verilen model bilgisine göre en çok doküman analizinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Devamında ise tarama ve eylem araştırmaları gelmektedir. Etnografik araştırmaların sayısı ise sadece bir adettir. Etnografik çalışmaların tezlerde çok az kullanıldığını tespit eden çalışmalardan biri de Göktaş, Şahin ve Varışoğlu (2013) tarafından yapılan çalışmadır. Tezlerde modeller açısından çeşitlilik görülmektedir. Ancak araştırma modeli bilgisine yer verilmeyen tezlerin (%12.12) olduğu da tespit edilmiştir. Bazı tezlerde model bilgisine hiç yer verilmezken bazı tezlerde model bilgisi yerine sadece nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı ifade edilmiştir.

Creswell (2020) nitel araştırma yöntemleri içinde model olarak durum, anlatı, fenomenoloji, etnografi ve kuram oluşturma çalışmalarına yer vermiştir. Büyüköztürk vd. (2016) nitel araştırma yöntemlerindeki modelleri durum araştırması, eylem araştırması, anlatı araştırması, etnografik araştırma, olgubilim çalışmaları, kuram oluşturma çalışmaları ve tarihî araştırmalar olarak başlıklandırmıştır. Ayrıca eğitim alanında yapılan araştırmalarda en yaygın betimsel yöntemin tarama olduğunu da ifade etmişlerdir. Yıldırım ve Şimşek (2016) ise nitel araştırma modellerini kültür analizi, eylem araştırmaları, olgubilim, durum çalışması, kuram oluşturma şeklinde ifade etmiştir. Karasar (2020) ise araştırma modellerini tarama ve deneme modelleri olarak sınıflandırmıştır. Tezlerde farklı kitapların referans kaynak olarak alındığı görülmektedir. Ancak belirtilen kaynaklarda doküman analizinin nitel araştırmalarda model olarak belirtildiği görülmemiştir.

Tezlerdeki örneklem dağılımının belirlenmesi cevabı aranan alt problemlerdendir. Tezler incelendiğinde örneklem olarak daha çok amaçlı örnekleme (%11.11), ölçüt örnekleme (%11.11) ve rastgele örnekleme (%6.06) kullanıldığı görülmüştür. Tezlerin %11.11'inde amaçlı örneklemin kullanıldığı ifade edilmiştir ancak hangi amaçlı örnekleme yönteminin kullanıldığı belirtilmemiştir. Amaçlı örnekleme nitel araştırma geleneğinde ortaya çıkmıştır ve zengin bilgi içeren durumların ayrıntılı olarak çalışılmasına imkân tanımaktadır. Ölçüt

örneklem, kartopu örneklem, tipik durum örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örnekleme amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinde incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Tezler incelendiğinde bu örneklemlere yer verildiği görülmüştür. Belirtilen örneklem seçim yöntemleri dışında olasılık temelli örneklem yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Evrene ulaşıldığını ifade eden tezlerin yanı sıra örneklem seçim yöntemi belirtilmeyen tezlerin (%50.50) olduğu da görülmüştür. Örneklem seçim yöntemi belirtilmeyen tezlerin çoğunda örneklem seçim süreci kapsamlı bir şekilde betimlenmiştir. Türkçe eğitimi alanındaki araştırmaların incelendiği çalışmalara bakıldığında örneklem seçim yöntemi olarak rastgele örnekleme, kolay ulaşılabilir örnekleme ve amaçlı örnekleme yöntemlerinin ağırlık kazandığı görülmektedir (Başbayrak, Çiftçi ve Şahin, 2020; Eyüp, 2020; Göktaş, Şahin ve Varışoğlu, 2013).

Nitel araştırma yöntemleri içinde araştırmacı veri toplarken görüşme, gözlem, görsel işitsel materyaller, dokümanlar ve alanyazından ortaya çıkmış birçok yeni veri toplama aracı kullanılabilir (Creswell, 2020). Yapılan bu çalışmayla tezlerde veri toplama aracı olarak en çok dokümanların (%81.81) kullanıldığı anlaşılmıştır. Sonrasında ise görüşme, gözlem ve görsel işitsel materyallerin veri toplamada kullanıldığı görülmüştür. Bunların dışında anket, test, ölçek gibi nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan veri toplama araçlarının az da olsa kullanıldığı görülmektedir. Bu durum eylem araştırmalarında verilerin nitel ve nicel yöntemlerle toplanabilir olmasına bağlanabilir. İnceleme sonucunda veri toplama aracı belirtilmeyen çalışmaların olduğu da görülmüştür. Bunların oranı %10.10'dur. Yaptıkları çalışmada Göktaş vd. (2013) Türkçe eğitimi üzerine yapılan araştırmaları incelemişler, veri toplama aracı olarak dokümanların daha çok kullanıldığını ifade etmişlerdir. Maden ve Önal (2021) ve Biçer (2017) de yaptıkları çalışmada aynı sonuca ulaşmıştır.

Tezlere kullanılan veri analizi yöntemleri açısından bakıldığında içerik analizi ve betimsel analizin yapıldığı görülmüştür. İçerik analizi tezlerde daha çok kullanılmıştır. İçerik analizinde betimsel analize nazaran veriler üzerinde daha derin analizler yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Tezlerde her iki analiz yönteminin birlikte kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 16 grup belirlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserleri üzerinde en çok tez çalışması yapılan çalışma grubudur. Ortaokul öğrencileri (%14.14) ve yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler (%14.14) üzerine yapılan tezler ise ikinci sırada gelmektedir. Devamında ise ders kitaplarının incelendiği tezlerin geldiği görülmektedir. Üzerinde en az tez yapılan çalışma grupları ise yurt dışındaki Türkler, özel yetenekli öğrenciler ve merkezi sınavlar olarak belirlenmiştir. Alandaki tezleri inceleyen çalışmalar gözden geçirildiğinde yapılan çalışmaya benzer şekilde ortaokul öğrencilerinin çalışma grubu olarak fazlaca kullanıldığı görülmüştür (Başbayrak, Çiftçi ve Şahin, 2020; Demir, 2021; Göktaş, Şahin ve Varışoğlu, 2013 Maden ve Önal, 2020; Kana, Varışoğlu Şahin, 2020).

Öneriler

Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemleri açısından bir çerçeve çizilerek nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı Türkçe eğitimi doktora tezleri incelenmiştir. Bu çalışma alanındaki tezler üzerinde meta-sentez çalışması yapacaklar için fikir verebilir.

Son dönemlerde karma araştırma yöntemlerine eğilimin olduğu bilinmektedir. Karma araştırma yöntemleriyle hazırlanan tezlerin incelemesi yapılarak alanyazına; Türkçe eğitimi alanındaki doktora tezlerinin genel bir betimlemesinin yapılmasına katkıda bulunulabilir.

Çalışma yapılırken tezlerin yazımında tam bir düzenin olmadığı görülmüştür. Özellikle tezlerin yöntem bölümlerinde eksiklerin, düzensizliklerin olduğu anlaşılmıştır. Tezlerde "veri toplama" başlığı altında veri toplama araçları hakkında bilgi verilmelidir. Araç uyarlanmış veya geliştirilmişse süreç bilgisine, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gibi detaylara yer verilmesi doğru olacaktır. Bu noktada araştırmacıların daha dikkatli olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda yazılı dokümanlar üzerine incelemelerin çok yapıldığı ortaya çıkmıştır. Anlatı çalışmalarına yer verilmediği görülmüştür. Etnografik ve fenomenolojik çalışmaların sayısı da oldukça azdır. Bu modellerle farklı ve özgün çalışmalar tasarlanabilir.

Nitel araştırmaya dayalı ezlerde dil becerileri üzerine eğilimin az olduğu görülmüştür. Özellikle konuşma ve dinleme becerileri üzerine çalışmaların daha az olduğu görülmüştür. İhmal edilen becerilerden başlanarak dil becerileri üzerine çalışmalar artırılabilir.

Nitel araştırmaya dayalı tezlerde dil eğitiminde etkin teknoloji kullanımı, düşünme eğitimi yaklaşımları, öğretmen eğitimindeki çağdaş yaklaşımlar üzerine çalışmalar yapılabilir. Alana nitelikli, işe yarar ve özgün katkılarda bulunmaya çalışmak doktora tezlerinin ruhuna uygun bir yaklaşım olacaktır.

Kaynaklar

- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma – yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başbayrak, M., Çiftçi, B. ve Şahin, A. (2020). Teknoloji destekli Türkçe eğitimi tezlerinin eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 98-114.
- Biçer, N. (2017). Yabancılara Türkçe öğretimi alanında yayınlanan makaleler üzerine bir analiz çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 236-247.
- Boyacı, S. ve Demirkol, S. (2018). Türkçe eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 512-531.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Özcan, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2019). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cin Şeker, Z. (2020). Dinleme ve konuşma becerilerine yönelik lisansüstü tezlerin anahtar kelimeleri üzerine bir inceleme: Betimsel analiz. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 128-140.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. S. B. Demir, M. Bütün). Ankara: Siyasal Yayın. (Orijinal yayın tarihi, 2013).
- Demir, T. T. (2021). Türkçe eğitimi alanında nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan doktora tezlerindeki eğilimler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 543-560.
- Demirbaş, M. (2014). Bilimsel araştırma ve özellikleri. M. Tekin (Ed.). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 3- 19). Ankara: Pegem Akademi.

- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2016). Eğitim bilimleri alanındaki lisansüstü tez başlıklarının kelime sayısı ve söz dizimi bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 248-260.
- Direkçi, B., Akbulut, S. ve Şimşek, B. (2020). Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinin incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 12(2), 117-140.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Dinleme becerisinin eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 90-99.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eyüp, B. (2020). Türkçe öğretmenleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin eğilimleri: Bir içerik analizi (2000-2019). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 536-558.
- Glesne, C. (2014). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev. Ed. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göktaş, Y., Şahin, A. ve Varışoğlu, B. (2013). Türkçe eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1767-1781.
- Gönen Kayacan, S. ve Öncül, V. (2021). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki terim karmaşası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 778-790.
- Gülen Canlı, M. ve Tepeli, Y. (2019). Dil bilgisi öğretimi üzerine yapılmış doktora tezlerinin sistematik incelenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 8(2), 60-87.
- Kan, M. K. (2014). *Sözbilimsel yapı temelli bir metindilbilim çözümlemesi: Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin sözbilimsel yapı özellikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2004). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler* (35. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kayabaşı, B. ve Karadağ, N. (2021). Türk dili ve edebiyatı derslerinin işlenişine ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(3), 1105-1123.
- Maden, S. ve Önal, A. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 42- 56.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi*. (S. A. Altun, A. Ersoy Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Özçakmak, H. (2017). Türkçe eğitimi lisansüstü araştırmalarında yeni yönelimler (2011-2015). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 1607-1618.
- Özoğlu, S. Ç. (2008). Türkiye Cumhuriyeti Eğitiminde Bilimsel Tutum ve Davranışların Kazandırılması. *Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesinin Öngördüğü Eğitim "Bildiriler."* Malatya: İnönü Üniversitesi Matbaası, 2008, s. 136-162.
- Öztürk, O. (2004) Sorma-bilme dürtüsü ve girişim dürtüsü nasıl yok ediliyor? *TÜBA, Akademi Forumu 11* (2. Baskı), Ankara: Şenol Matbaacılık.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.
- Sevim, O. ve Özdemir Erem, N.H. (2012). Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin başlıklarına ve özetlerine bir bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(3), 174-186.
- Şahin, A., Çiftçi, B. ve Başbayrak, M. (2020). Teknoloji destekli Türkçe eğitimi tezlerinin eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 98-114.

- Temizkan, M. ve Erdevir, M. (2020). Yazılı anlatımla ilgili yüksek lisans tezlerinde kullanılan değişkenler üzerine bir değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1218-1244.
- Tok, M. ve Potur, Ö. (2015) Yazma eğitimi alanında yapılan akademik çalışmaların eğilimleri (2010-2014 yılları). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(4), 1-25.
- Turan, L., Sevim, O. ve Tunagür, M. (2018). Türkçe eğitimi alanındaki doktora tezlerinin özet bölümlerine yönelik bir içerik analizi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 29-44.
- Türkben, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2464-2479.
- Yağmur Şahin, E., Kana, F., ve Varışoğlu, B. (2013). Türkçe eğitimi bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 356-378.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Today, the number of multidimensional scientific researches carried out in the field of Turkish education is increasing day by day. Especially with the increase in the number of graduate programs and academicians in the fields of Turkish education as a mother tongue and a foreign language in universities, the production of master's and doctoral theses carried out in a scientific sense has also accelerated.

Theses carried out at the graduate level in scientific research processes have a very important place. In these academic studies, it is aimed to produce solutions to problems within certain methods, to express the facts and concepts discussed clearly, and to produce detailed information and solutions on a unique subject. It is possible to classify graduate theses as master's and doctorate. Among these studies, it can be said that doctoral theses are more valuable.

In the literature review, only studies in the field of Turkish education in which postgraduate theses at doctorate level were examined were identified. However, in studies where doctoral theses were examined, it was determined that the situation was not approached by drawing a framework in terms of scientific research methods. In this study, doctoral theses written between 2011 and 2020 were examined using qualitative research methods in the field of Turkish education.

In this study, it has been tried to create a general framework in terms of scientific research methods by considering doctoral theses prepared with qualitative research methods. The fact that the study is limited to doctoral theses prepared using qualitative research methods will provide more clear and detailed information to the researchers. Qualitative research method has its own characteristics and approaches. By examining the theses made using qualitative research methods, it will be tried to reveal the different, common and similar aspects in these theses and to determine the prominent features in the theses.

With this study, it will be possible to make more qualified and effective inferences and will facilitate the examination and evaluation of studies in the field of Turkish education. In addition, it is thought that it will provide clues for meta-synthesis studies. It will contribute to obtaining more specific and in-depth information about the trends in doctoral studies in the field of Turkish education.

In this study, it is aimed to determine the trends by examining the doctoral theses prepared by using qualitative research methods in the field of Turkish education between the years 2011-2020 in terms of various features. The documents of the study consist of doctoral theses in the field of Turkish education prepared using qualitative research methods between 2011 and 2020. The theses examined in the study were reached through the National Thesis Center of the Council of Higher Education. For the study, the department and sub-discipline scans were made in the thesis center.

The theses determined as a result of the scans were coded by the researcher in eight different categories in the thesis classification form. The other researcher also coded the theses using the same

form, and when the differences were determined, a consensus was reached by taking the opinion of an expert. In this way, reliability was achieved. The analysis of the data collected with the thesis classification form was carried out on the basis of content analysis.

Between the specified years, a total of 285 doctoral dissertations in the field of Turkish education were reached. It was determined that 99 of these theses were prepared using qualitative research methods. The rate of theses prepared using quantitative research methods is 24.21%, while the rate of theses prepared using mixed methods is 41.05%. As it is understood between the mentioned years, there are more studies conducted in the field of Turkish education with mixed methods. Theses prepared using qualitative research methods come in second place proportionally.

When the distribution by years is examined, it is seen that the most doctoral thesis in the field of Turkish education was produced in 2019. This year, it is seen that the theses prepared with mixed methods are more common, and the theses prepared with qualitative methods are in the second place. It is seen that most of the doctoral theses prepared using qualitative research methods were produced in 2017.

When doctoral theses were examined, it was determined that studies were carried out on 22 different subjects. Among these subjects, it has been observed that there is more orientation to the subjects related to Turkish education as a foreign language. In teaching Turkish as a foreign language, it has been determined as the most studied topic on textbook reviews. In children's literature, it is seen that educational studies are carried out intensively in the context of the author's work.

According to the model information given in the method section of the theses, it was understood that document analysis was used the most. It is followed by screening and action research. The number of ethnographic studies is only one. There is diversity in terms of models in theses.

With this study, it has been understood that documents are mostly used as data collection tool in theses. Afterwards, it was seen that interview, observation and audio-visual materials were used in data collection. Apart from these, it is seen that data collection tools used in quantitative research methods such as questionnaires, tests and scales are used, albeit to a lesser extent. This can be attributed to the fact that data can be collected by qualitative and quantitative methods in action research.

When the distribution according to the study groups was examined, 16 groups were determined. It is the study group with the most thesis studies on children's literature works. Theses on secondary school students and those learning Turkish as a foreign language come second. In the following, it is seen that the theses in which the textbooks are examined come.

EK

Tez Sınıflama Formu

1- İncelenen Tezin Adı:

2- Tezin Yayın Yılı:

3- Tezin Konusu:

- 1- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi ( )
- 2- Çocuk Edebiyatı ( )
- 3- Edebi Eserlerin Eğitsel Açıdan İncelemesi ( )
- 4- Ders Kitabı İnceleme ( )
- 5- Türkçe Eğitimi ( )
- 6- Okuma Becerisi ( )
- 7- Yazma Becerisi ( )
- 8- Sözlük İnceleme ( )

- 9- Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ( )
- 10- Dil Bilgisi Öğretimi ( )
- 11- Dinleme Becerisi ( )
- 12- Türkçe Öğretmenleri ( )
- 13- Öğretmen Yetiştirme Programları ( )
- 14- Akademik Metin İncelemeleri Merkezi Sınav Sorularının İncelenmesi ( )
- 15- Medya Okuryazarlığı Eğitimi ( )
- 16- Konuşma Becerisi ( )
- 17- Gençlik Edebiyatı ( )
- 18- Eleştirel Okuryazarlık Eğitimi ( )
- 19- Türkçe Öğretmen Adaylarında Yazma Becerisi ( )
- 20- Kavram Öğretimi ( )
- 21- İki dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi ( )

4- Araştırma Deseni

- 1- Doküman İncelemesi ( )
- 2- Tarama ( )
- 3- Eylem Araştırması ( )
- 4- Durum Çalışması ( )
- 5- Olgubilim ( )
- 6- Tarihsel Araştırma ( )
- 7- Etnografik Araştırma ( )
- 8- Belirtilmeyenler ( )

5- Tezlerde Kullanılan Örneklem Seçim Yöntemi

- 1- Amaçlı Örneklem ( )
- 2- Ölçüt Örneklem ( )
- 3- Rastgele Örneklem ( )
- 4- Kolay Ulaşılabilir Durum Örneklem ( )
- 5- Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi ( )
- 6- Uygun Örneklem ( )
- 7- Kartopu Örneklem ( )
- 8- Tipik Durum Örneklem ( )
- 9- Sistemik Örneklem ( )

10- Evren ( )

6- Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları

- 1- Doküman ( )
- 2- Görüşme ( )
- 3- Gözlem ( )
- 4- Görsel-İşitsel Materyaller ( )
- 5- Anket ( )
- 6- Test ( )
- 7- Ölçek ( )
- 8- Belirtilmeyenler ( )

8- Tezlerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

- 1- İçerik Analizi ( )
- 2- Betimsel Analiz ( )
- 3- Belirtilmeyenler ( )

9- Hedef Kitle

- 1- Çocuk Edebiyatı Eserleri ( )
- 2- Ortaokul Öğrencileri ( )
- 3- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler ( )
- 4- Ders Kitapları ( )
- 5- Edebi Eserler ( )
- 6- Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Eserleri ( )
- 7- Öğretmenler ( )
- 8- Öğretim Programları ve Ders Kitapları ( )
- 9- Sözlük ( )
- 10- Akademik Yayınlar ( )
- 11- Öğretmen Adayları ( )
- 12- Öğretim Programları ( )
- 13- Çocuk Dergileri ( )
- 14- Yurt Dışındaki Türkler ( )
- 15- Merkezi Sınavlar ( )
- 16- Özel Yetenekli Öğrenciler ( )